

Tundborn i juni 1942.

Enligt en värdjan från P. F. R. till alla pensionerade lärare, att under jubeliumsåret anteckna några minnen från skoltiden. Det var så långsen, undertecknad gick i skolan, så mycket är glömt. År född 1863, började småskolan 69 eller 70. Det fanns småskolor i nästan varje by i Tundborn vid den tiden. I de flesta skolor var kvinnliga lärare men i kyrkbyns skola, där jag gick, hade vi en liksom manlig lärare, lille Hedberg. När de fått sin skolutbildning, kommer jag ej ihåg. Vi hade skola i en stuga på rum, ett för läraren & ett för oss. Vi sutto på långa bänkar & det var trångt & bråkigt. Jag kunde läsa lite när jag kom i skolan. Vi fick hjälpa de, som inget kunde. Vi hade tabeller & läsestavar att öva på. Så skrev vi bokstäver & siffror på griffeltavlor. Jag vill minnas, att läraren satt & stöjde ibland, & vi gick fram & förhöides, så snart vi skrivit något eller räknat. Somliga läste inmantill, andra hade läxor i katekes & biblisk historia. Det var ett högläsande, som gick över alla gränser. Bara vi kunde läsa fram & läsa upp den, & så läsa på en ny.

Det var ett under, att vi kunde lära oss något, men det gick. Så kommo nya elever, & de, som gått den bestämda tiden (Jag tror ej, vi voro uppdelade i klasser som nu), flyttades till folkskolan, som höls i sockenstugan. Någon annan folkskola fanns ej i hela socknen. Vi voro nog 20 å 200 barn. Hångbänkar, & mycket trång & dammigt. Vi hade en examinerad lärare, som också var klockare. Viingo nog sköta oss själva ibland & då var det roligt, tills juun kom inöstyttade med oss. Han var en sän där klockarpar, som skulle styra för hela socknen. Städning & eldning ving vi sköta själva. En trähink med vatten i, samt gemensam shopa, som i småskolor. Vi voro indelade i grupper & vingo läsa på stavar ibland & någon ju på. Så ving vi till vår stora glädje. "Folkskolans läsebok", som var så underbar. Vi ving nu läsa geografi, naturlära & mera räkning. Vår klockarpar måste till slut skaffa vikarie, en ung lärare från Leksand. Samtidigt ving vi en riktig folkskola, nybyggd. (Lär undervisas än i dag.) Nu fick vi stora skolsalar, avklädningsrum & kambur. Riktiga skolbänkar. Kartor & tavlor på väggarna, riktiga skrivböcker, så det var roligt att gå i skolan, trots långa vägar, & långa skoldagar till 4 e.m. Så kom nattvardsläsningen för prästen C. F. Pettersson i prästgårdens bagarstuga. Katekesen kunde vi som rinnande vatten, men inte förstod vi mycket,

Alla våra svar gick efter noter, som vi skrev av efter
 de som gått för, så inte ansträngde vi oss värt.
 Jag bodde då i prostgården, ty min far blev död,
 och mor hade drygt ånslå med sysskoner. Jag fick
 nog göra rätt för mig, då det var stort jorckbruk,
 mycket djur, tjänsbefolk men blott en son Sam,
 som sedan blev professor i Uppsala med namn Wille.
 Wille bli lärarinna, men dels var jag för ung 14 år, och så
 hade jag ej råd. Kom till Falun, ^{bliv} som det kallas nu, hem-
 biträde i fyra år, för att tjäna en slant om jag möjligen
 skulle reda mig så när under seminaristiden. Fick
 låna lite av prosten och gick igenom en ettårskurs på
 Landstingsseminariet i Falun. 1885 i februari började
 jag mitt skolarbete i en liten by vid Ivädsjögränsen.
 Det var ej något skolhus, utan en gammal stuga, med
 rum som skola och kök med öppen spis för lärarn. Det
 hade varit flera lärare före mig, men ingen velat
 stanna. Det var ej vidare trevligt, att böja i omålat
 dåligt, 30 barn med långa bänkar, som man måste
 tränga sig omkring. Kallt på vintern. Widen fick vi hugga
 själva, långt efter vatten och städa själva förstås.
 Jag hade 3 klasser. Folket, som skolan hyrdes av, bodde
 i en stuga intill, så det var trångt ute också. Efter en
 tid behövde de köket, som jag bodde i, så jag måste
 flytta till kyrkvårdens, som bodde en liten bit
 från skolan. De började tala om, att bygga en skola.
 Det var en donator herr Carlbergsson, som lät bygga

nya småskolor i varje by, samt 3 folkskolor. Han gjorde mycket för Sundborn. De gamla fick ett hem. Rintan på lotter i bugslaget fick socknen o så all hans egendom efter hans död. En syster till honom, donerade även sin kvartiläterskap till Sundborn. Hon bestämde att rintan av kapitalet skulle vara till hjälp åt begärade o pojkar, som ville lära sig något nyttigt arbete eller fortsätta på läroverket. Det blev många, som fortsatte. Nu är det många flickor, som också får hjälp, så det är en hel billast skolanngdom, som hoppas på den vita mössan. Men sedan då?

Så kom luren till vår lilla by Rupsbjärn, att det nu var vår tur, att få ny skola. De hade stämmor var den skulle byggas. Så blev det på undantaget, den sämsta plats som fanns. Det var stora grustag, som bergslaget gransocken samt byn hade del i. Torvströ på alla gamla platser. Ljung, stubbar, sten, djupa gropar överallt. De gämnade av en plats in i skogen vid stora landsvägen. Det blev ingen ny skola, utan en gammal stuga från en annan by, som använts till skola i många år. De hade fått en fin skola på en vacker plats. Den byggdes upp som den varit, men höjdes med några stockar samt en förestuga. Så blev invigning på sommaren o vi flyttade in i 22 augusti. Ett stort skolrum, med kachelugn, inga skåp till materiel, inga gädiner ingen ventil, inget vatten. Jag fick rum o kök. I rummet fanns ingen gaderab. Tapeterna voro stuvade

I köket var en stor bakugn som upptog halva rummet. Den gamla spisen var insatt, som var oduglig ö måste bytas ut. Inget skåp, int en vedlär eller diskbord. I förestugan intet skåp. Jag måste nu köpa skåp, diskbord ö mera sådant. Vårre var det utom skolan, men prosten ville att vi skulle planera ö göra fint själva under fristunderna ty de hade ej råd att ta hjälp, men de hade ju pengar nu, såmre var det för när det var fattigt. Ja, det blev nu, att arbeta både inne ö ute. De hade ganska lång väg till skolan ö voro nog lite trötta när de kommo, men vårre när de gingo hem. Ingen cykel, inte fick de åka bil som nu. Vi måste nu skynda oss få i ordning innan vintern. Vi fyllde gropar med sten ö sand. Drog upp stubbar, bar bort sågspån ö allt möjligt skräp efter bygget. Gjorde platsen omkring skolan ganska snygg, ända nu till landsvägen. Två djupa gropar voro kvar, som vi ej orkade fylla. En förvaltare kom till oss en dag ö han tyckte synd om oss, ringde till prosten ö sa till att vi måste få hjälp. De måste då köra dit 600 lass grus. Så fick vi plank omkring skolan, ty vi fingo påhållning av alla möjliga djur när dörren var öppen. Vi skulle städa, bära hem vatten ö hugga ved också. Detta gjorde jag själv, ty inte kunde jag finna ungarna, ty de voro trötta nog ändå. Vi brukade hålla skola till kl. 4 i början, här det blev vinter, ö vi ej kunde göra mer ute, då voro vi i vedboden ö högg ved. Mina barn voro så präktiga, behövde aldrig

aldrig gråla på dem, när de förstodo att vi måste
 hjälpa varandra. Det var få, som fingo medhåll
 hemma. Det var isynnerhet vedhuggningen som mor
 hemma ej tyckte om. Det blev också slut, ty en pojke
 i annan skola fick ett finger avhugget. Det blev
 tomt när barnen gingo hem, & jag var ensam i
 skogsbacken nästora landsvägen, där så många
 luffare & andra underliga figurer gingo. Ibland
 kommo ^{de} upp & liggde. Ibland blev jag skrämmd mitt
 i natten då någon försökte sparka sönder
 förstugudörran, men när det blev allt för högt, kunde
 grannar, som ^{bodde} nedanför landsv., komma upp & skräm-
 ma bort dem & de kunde även få smörj. Nog var
 man rädd många gånger, men man fick pröva på
 allt möjligt. Jag frös så mycket i de kalla rummen
 på vintern, fick reumatism & alla möjliga sjuk-
 domar, måste ha vikarie ett halvt år, & mina händer
 äro så ont & fingrarna vill gärna bli brokiga.
 Det märks nog på denna skrivning. Vi hade en
 badort en bit från skolan. (Tofta brunn) Där var
 jag, nästan varje sommar, för att få någon
 bot, ty det var läkare där varje sommar.
 Flyttade från Rupsjöän 1 juli 1923 efter
~~28 1/2~~ 28 1/2 tjugoåttio & ett halvt år. Bor nu i kyrk-
 byn i närheten av kyrka & den skola jag
 gick i. Till skolan kom en lärarinna efter mig
 men hon fick skolan ombyggd, värmeledning

egen ingång o modern. Jag hade inte mer än
 7 barn sist året, men det blev mindre sedan,
 så skolan indrogs. Lärarinnan fick annan plats,
 4 skolor till äro indragna. Mina barn äro nu
 gamla o spridda åt alla håll. En del studerade
 o ha bra platser. Några flickor blevo lärarinnor
 en dog snart. En annan begravdes här för 14 dar
 sen, just som hon slutat skolan o få vila, o det fick hon.
 Hon hade varit i Falun. Några barn dogo under
 spanskan. Under att jag fått leva så länge, fylld
 79 år iungst dagen, & jag har haft den stora gläd-
 jen, att få resa lite, sen jag fick pension, ty nu
 får jag så mycket varje månad, så det går så
 bra oaktat dyrtid. Allt detta har jag, att tacka
 alla dem, som stått i o hjälpt oss. Ett stort tack!
 Har inga foto från senare tid, blott parskort.
 Dessa blad kan ju brännas upp, ty det är ej
 något värde, att sparas.

Högaktningsfullt

Brita Lisa Isberg.